

Filoloogitöö ja kreeklaste tarkus

Hollandi-saksa päritolu filoloog, Woweri Johannese traktaadi "Polymathia" ("Mitmekülgsest haridusest") 1665. aasta editsiooni tiitelleht näitab, kui võrd suurem oli humanismiaja filoloogi roll oli tänapäevaga võrreldes. Filoloogitöö (*onus, opus philologi*) keskmes olid hilisantiigist keskajani levinud klassikalise koolihariduse *triviumi* ('kolmiktee') ained: grammatika, loogika ja retoorika. Seda kõnelemise ja argumenteerimise kunstile pühendatud tuuma ümbritsevad muinasteadus (*studium antiquitatis*, 'antiigiuurimine') ning teoreetiline ja praktiline (ehk moraali-) filosoofia, ent sõnakunst on tähtis ka meditsiini, jurisprudenti ning teoloogia jaoks.

Woweri Johannese traktaat on küll ladinakeelne, ent vanakreeka keele juurde pöördub ta tihti, eriti tähtis on selle koht etümoloogia, sõnade õigete, algsete tähenduste kindlakstegemisel. Kuna ainevaldkondade nimetused on sageli pärit kreeka keelest (või on ladina nimetused sellest tõlgitud või sellega suguluses), on kreeka keelel kuni 18. sajandini oluline koht mitmesugustes erinevates traktaatides ning veel tänapäevalgi on selle jälgi näha entsüklopeedia-artiklites, mis sageli algavad mõiste algupära, etümoloogiaga.

Joannes a Wower. *De polymathia tractatio*. Leipzig: Cörner 1665.

Näituse plakatil toodud Konrad Celtise ladinakeelse luulekogu illustratsioon osutab Kreeka rollile tarkuse taganõudmisel. Filosoofia, mille algupäraks on kreeka σοφία (*sophia*), tarkus, esindab kõiki teadmisi jumala poolt loodu, st kõige kohta. Kui egiptlasi ja kaldealasi peeti juba Platonist saadik muistse tarkuse leiutajaks, kuulub kreeklastele jäädavalt selle esimeste kirjapanijate au. Saksa poeedi Konrad Celtise jaoks on selle iidse pärandi edasiarendajateks pärast roomlasi muidugi germaanlased.

Muistse aja tarkuse edasiandjana on kreeka keelel eriliselt väärikas staatus; lisaks kreeklastele endile ja teistest rahvustest hellenistidele (trükkalitele, filosoofidele, teadlastele) püüavad ka filoloogitööst kaugemal seisvad tegelased endale või teistele kreeka keele abil väärikut lisada, nii pühendusluulet, vapikirju või dedikatsioone kreeka keeles esitades kui oma nime helleniseerides ja kasvõi oma nime kreeka tähtedega kirjutades.

Conrad Celtis, *Quatuor libri amorum*. Nürnberg: Sodalitas Celtica 1502.